Otto Schneid
Papers

Artists of Palestine: 4
Nahum Gutman

60923

23

ד"ר א. שנ"ז :

אמני ארץ ישראל.

(בכורי בקורי באמנות הארץ.)

נחום גוטמן.

גוטמן כצייר.

הנה נוף לפנינו. רחוב תלול עולה, מתחלק ושוקע בגבעות רחוקות. לשני צדדי הרחוב ממלאים עצים ושדה חרוש את חלל התמונה; הגבעות שעל גביהן זרוקים עצים, בתים ודמויות קטנטנות, עולות כמעט עד שפת התמונה העליונה. שם, במקום הפסקת החלל מופיעה קבוצת שלש נשים נושאות משאות על ראשיהן ופניהן למרחק. הצבע הבהיר כמעט שוה-הצבע הוא בדרך כלל הרחוב מאיר בבהירותו. בזה מתהפך שווי המשקל המסורתי, הכבד מורם למעלה והקל מורד למטה; בטרם הדברים המתוארים נבחנו ברגע הראשון, היינו אפילו נוטים להסתכל בתמונה באופן הפוך. יתרון החבור הזה מנוסח בציור אחר עוד יותר פשוט: הבדקהחלה בין עצים פוסקת באמצע התמונה והעצי המתחיל מעברו בלי כל מעבר, ממולא הריק הוא; במקום שלש הנשים הבן מופיעה קבוצת איש וחמור המתרחקים ממנו. הסתכלות מה תמציאנו בנוף פרדס אותה תכנית הבניה? גוש עשירות הגבה ממולאות [illegible] הדרך הבהירה שבורה זה היא נשמת בגבול החלל ונמשכת באזור הבינוני; והדמויות בחלוקתן הדרמאית פונות בין אלינו ובין [illegible]. בתמונה אחרת שבקצה ושמאל נשארת רק צלומה רצועה, השמתה הדרך הבהירה לאלכסון השטח הממלא נוף עוד מעט ממולא ונעשבו, וכולו רק במראה מיפה מופיע רב שמים; כנראה משכה את האמן ביותר המנרה הגוממת ובכן היה מוכרח לכולל גם את סביבתה. אך השמים האלה אין בהם חיים, הם דומים לחתיכת בד שלפה בהירה של החבגל עונה שטח השמים [illegible] כדין גם [illegible] כל. את הכלל התמונה איפוא [illegible] בברור [illegible] היוצא ממנו.

תפקידו של האופק הגבה ברור הוא ביותר בתמונה "נוה צדק" (ע"י תל אביב): האמן נושא פנים כביכול לחלל התמונה, שהיא שטח לבן [illegible], ושאינו יש בו חשיבות והוראה שהבנין גופה אינו מופיע כולו, כי נכרת הוא למעלה.

בהעלמנו עין מקוין המיוחדים של גוטמן ובשימנו לב רק להופעת האופק הגבה המרבה להמצא בציור הארצישראלי, היינו נוטים לבארה בכלל בתוצאת נקודות השקפה גבוהות והמעלות את האדמה

והממעיטות משום כך את השמים. זכל ארץ רבת הרים תמצאו נטיה כזאת.
ובשלוט המישור השמים אחד מעקרי הנוף, הפך כלומר ואפילו בכמותם כנ"ל, קרוב כגון קציורות
הנוף באירופה ובמזרח אסיה.
בארצנו העין נשה כנמוכה מפני האור של ימי הדרום הנמרץ כ"כ, להדבק לאדמה ולהמלט מן האור
הגורן ממנו.. אצל גוטמן ואצל חבריו נוסף בלי ספק אל הגורם הנ"ל גם כוח חיובי,
ר"ל יחסם של חבה לגבי האדמה הזאת. תמצאו הכול
בתמונות הנזכרות. מעורהרות את
הר'ש, כאלו היו מספרות דבר מה, כאלו היו אומרות "היה היה.." או "מעשה ב..". זאת
גרגיש אפילו במקרים שלא מסופר לנו כלום. כי הסדר הראשי של החבור
לבדו ימשיכם את נשימת הזמן, המודגשת עוד בדלדלת מים, בתנועות עלים והתנופות.
ואפילו נוף מחוסר בני אדם יהיה בעיניהם כמקום עבר זמן, כמקום מהוה ומוליך, כמקום
מעשה שהיה או שיהיה. ההתרחש חיילים בין בתים על שפת הים, בהתעסק איש בגנה בכלובים
בטוח פועלים חגיגו של בית בן ארבע קומות, ובהתרחץ נשים בנחל הרינו מסתכלים בכליון-עינים
ובמשיכת-לב ילדותית. וראו את הבתים הללו, הדלקופים כמגדלים והדובקים איש
ברעהו ושבהם מודבקות גזוזטראות ומרפסות, ראו את המדרגות התלולות שעליהן יורדות נשים
מגונות, ראו את הדרך היורדת לים.. וראו גם את המפרש שם
ואת המפרש ראו שם וגם את קהרים מודבר למפרץ! הנה אגדה פרושה לפנינו. אמנם
נסתרה מעינינו תכנה, אבל מאי אכפת, גלומת-לבנו שהתעוררה ע"י הגורם המספר, עוברת מיד
לחבור הציורי, לשווי-משקל הצבעים, להתאמת קוים וכתמים מגוונים משטחים
גדולים ושקטים.
הדמיות שגוטמן שם לתוך תמונותיו קטנות הן קרקן ודומות לצעצועים, ואפיין זה מודגש
עוד לאותם קרובות בסגנון קשוי וסמור. מבדיל הם חיילי התמונה הנ"ל ובובות מופיעות
לפני בתי הזונות ביפה, ואיננה קריקטורה מחלטת;
כי גם בבתים ובעצים הוא מטפל כטפל ילד בשעשועיו ובאופן מפורט ובבת אחת, ל.י.א.
כדרכי ציירות המיניאטורה היה נולד בדור קודם, היה הוא מצייר כתבי-יד. (רק בתקופתנו,
שבתקופת הדפוס, המלא מקומו של כתב-היד עוסקים האילוסטרטורים כמובן בשביל הדפוס, ואין בזמננו
מקום טבעי לאמנות הנוטה המיניאטורה; מציירי כתבי-יד, המועטים שישנם עוד, ביכלתם רק
לחקות בזריזות את דוגמאותיהם המופתיות.)
לפי כך
x הבובתיות הזאת אין בה כוונה בקרת קבודה ונכרה

אמנם, חוץ מהנזכרים יש עוד קבוצה ציורית אחרת. בציורות גדולות, קולטות וחלקן נח האדם בתוך הטבע בלי מ.כ.ש בתמונה "בנירן" המאגרת אלה בשקדה בלי מעשה [illegible] נשים עם ילדה בשדה מכספה של שפת הים, קבוצת נשים בנוף עם נושאת סל בגונם - הנה דרך המוליך אולי למונומנטליות. אילהו דרכו הטובה? אילהו דרכו הוא?

גוטמן בתור גרפיקן.

רוח הגרפיקה רב הוא בציוריו, של אותו כמה וכמה נבין שעשירה פעולתו בגרפיקה-סתם. המון ספרים שלטיפוס מעשה ידיו, מונחים לפנינו ועל ידם כרכי "דבר לילדים" המכילים רשומיו אין מספר, ומחוץ ומהם אלו תחריטים. מתי הספיק האיש הצייר עדין לעשות כל זאת

2 התפתחותו גזירתו החלה בספר אביו שמחה בן-ציון "כתבים לבני הנעורים" (1924)

הסגנון עודנו אימפרסיוניסטי לגמרי, האמצעים עודם דיוקם מפורטים. (במעשה התחלותיו נזכיר גם ספר של טשרניחובסקי לא ידוע לי עדין "שירי ילדים".) משם ברחיב סגנונו הלכת עד שהגיע לשני ספרי-נעורים מאת ביאליק "ויהי היום" (1936) מה טובה דרכו משם עד "שירות ופזמונות לילדים" (1933) מצומצמים.

בין דבר לתמונה! האמצעים, והצייר מסתפק לפעמים על פי רב לשחרר את דמיון הצופה ולהורות לו דרכים בעזרת רמזים וסמלים עדינים. האמנות הזאת כהנחה כביכול אמונה שלמה בכוחות הטבעיים של נשמת הנער, בהארתו הפנימית, בחושו ובטביעת עינו. כגון בתמונה "הלבנה תשמר על כוכביה כרועה על עדרו..." דגת ההרגשה היא אפילו באנתרופומורפיזם שלה.* המשורר היה הראשון להכיר בתעודה את מעשה המצייר; של ציוריו "השירות" בצבע של גוטמן ברשומי "ויהי היום" משיג האמן האחדות צבור ורכוש, [illegible] של גבול המוחשיות איננו עובר. לאותן המטרות הוא שואף ואליהן הוא מגיע בספר "הבהמות" של סטבסקי (1930), ב"שירי ילדים" (1935) וב"מחרוזת-פלא" (1939) של אנדה פינקרפלד, ב"כוכב ספרו!" של שוייגר (1938). - כנגד כל הסוג "ילד" הלה

* באילו הבנה היא מעידה את רוח הילד להתיחס לעולם ומלואו (בפני מצבו) יחס של העדנה ואמון ובטחה היא סוללת דרך.

נבוכים אנו בדפדפנו ב„אור לרוץ" של הורביץ (1930). את הספר לא קראתי עדין, אבל
ברור לפי התמונות שיצירה עלומה הוא. חלומות אימה של ימי-הביניים משתקפים
ברשומים הנוראים האלה, התלהבותם של הקדושים ~~המזרחיים~~ המסוגפים ובמיוחד הסדיסטי של
המסגפים. הקו ~~מצומצם~~ ברור וחלק הוא ומתקרב לפתוח-של. — לסוג ה„כבד" או לרצוני
לכל הפחות שייכים עוד שלש מפעלי תמונות, האחד להגדה של פסח (1930)
השני ל„ספורי המקרא" שיצאו במהדורת י.ח. רבניצקי, ביאליק וש. בן-ציון (1935) ולמגלת אסתר (1939)
הסגנון קבל להיות קצת יותר מפורט.
גם ~~התמונה~~ ברשומיו למקרא השיג גוטמן אחת מפסגותיו. בדעתו ובכוונתו להדגיש האמן את
„עיני-פנים" שלנו, כגון ~~[illegible]~~ „וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים
נוסע אחריהם וייראו מאד". במעמד „וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו" ניתן לנו
מחזה מלא תורת נפש ההמון ומלא מתיחות דרמטית. בכל זאת, יש ~~באילוסטרציה~~ בתוך התמונות האלו גם אלמנטים
זרים לרוח תרבותנו. ב„ויסתר משה פניו" עולה מתוך הסנה הבוער באש הופעה דומה כמעט
לאדם. אין הדבר נפלא בעינינו ~~[illegible]~~ של כל אמנינו, אבל ידע נדע, ~~[illegible]~~
~~רוח אמנותנו, לפחות בהתיחסה למלי דשמיא,~~ כי מפשטת [illegible] תכונתה ומהותה של אמנותנו,
ובהתיחסה למלי דשמיא לפחות.
נשוב לדברי-מטה. חי עמדנו בהמוני קוראינו הרשם שעוררה בשנת תרפ"ט חוברתו
„מאורעות א"י — טלגרמות וידיעות בציורים". לנגד טהור וחד היה עטו הרושם
„במלחמה הישוב על זכויותיו הקדושות". ונפתפך להבליט נעזר על ידי דפיו הבודדים
ואין עוד סוף למפעלו ~~[illegible]~~ הגרפי. ~~[illegible]~~ להבליט מתוך תחריטיו ~~[illegible]~~ מלא [illegible] וסבוב
מצוירים, את „איוב" ואת „יונה הנביא". התפקיד הראשון שהוא קבל עליו, ~~[illegible]~~ מסובך הוא,
כי מפשט ודיוני החמר מכפי ~~[illegible]~~ של אמנות הצורה. הוא נלחם נגד הקושי הרב הזה
~~בחבורים מפשטים~~ בהשלמת החבור המאוזן והמתוקן, ~~כגון~~ למשל בעמד של שלשת האנשים אצל איוב.
לעומת איוב חמרו של יונה רב מוחשיות והסתכלות הוא ומלא חיים דרמטיים. כי גורלו הפנימי בא
לידי בטוי בגורלו החיצוני. והאמן מצליחה להגשים את חיי הספור הדשירים ולהוציא מתוכו

מחלות חולניים ונמרצים הנוגדים

גאוניות חולניות ונמרצות ~~הפוגעות~~ לבני מכוח אנושיותם. אך גם בתוך הדפים

ולשון

הבעיה

הללו בא האמן לידי ~~בטאת~~ הנ"ל. אמנם דברי תורה בלשון בני אדם ~~ודברה~~ האדם השמי

הוא

היא גם וגם

מלאה ממשות ~~הם~~ בספרותו בחיים, אולם באמנותו ~~שואפת להפשטה~~ נמנע מכל הגשמת

א' כ"כ

בנטיתו

האלהות. האמן ספק של לבו ~~באמן~~ סגנון המקרא ופשוטו, להראות בעליל את רגל

ואולי שולטת ~~בדרכיו האלה~~ ?

אלהים ועיניו? ~~האם~~ במין תמימות פרימיטיבית בנטיתו הלאה בכל אופן, יישר כוחו,

זוכה

שימשיך ~~ללכת בדרכיו הבודדים~~ ולאורך לאמתו: ~~אם~~ גם טעיותיו תעזרנה לו להגיע אליה.

7 6 3 2 5 4

~~אופיוני פה אך ורק~~

א' מושפר ~~ה~~אמנותיו ירג' עי' דוגמאות ~~להליות באותר~~ או